

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

УДК 327.23+973.091.8

Кириченко Олександр Васильович

ФОРМУВАННЯ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ США,
У 80-і РОКИ

спеціальність - 07.00.03
Загальна історія

Автореферат
дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата історичних наук

Київ - 1993

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00814038 (O)

На правах рукопису

УДК 327.23+973.091.8

Кириченко Олександр Васильович

ФОРМУВАННЯ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ США

У 80-і РОКИ

спеціальність - 07.00.03

Загальна історія

Автореферат

дисертації на здобуття вченого ступеня

кандидата історичних наук

Дисертацією є рукопис. Робота виконана на кафедрі нової та новітньої історії зарубіжних країн Київського університету ім. Тараса Шевченка

Науковий керівник - кандидат історичних наук,
доцент Гончар Б.М.

Офіційні опоненти - доктор історичних наук
Зленко В.А.
кандидат історичних наук
Галака С.П.

Провідна організація - Київський Педагогічний
університет ім. М.Драгоманова

Захист відбудеться "29" лютого 1993 р.
о 10 годині на засіданні спеціалізованої ради по
захисту дисертацій Д.068.06 при Київському універ-
ситеті ім. Тараса Шевченка /252601, Київ-601,
вул. Володимирська, 60/

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці
Київського університету ім. Тараса Шевченка

Автореферат розісланий "29" лютого 1993 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради
Рудь М.О.

М.О. Рудь

ТВ-20, 210

Структура дисертації.

Структурна побудова дисертації випливає з необхідності розкриття основної мети і завдань дослідження. Вона складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел та літератури.

ВСТУП.

Актуальність теми дослідження обумовлюється, по-перше, значенням Латинської Америки для Сполучених Штатів як своєрідної лабораторії, де виробляються та випробовуються найрізноманітніші форми, методи та засоби геополітики, які згодом використовуються в інших регіонах світу; по-друге, нагальною потребою рішучої відмови від суто ідеологічних підходів та детермінованих штампів у дослідженнях політики США щодо своїх латиноамериканських сусідів; по-третє, необхідністю дати неупереджений аналіз процесу вироблення політики США щодо країн Латинської Америки у 80-і рр. на ґрунті нових підходів, нового бачення проблем їх взаємовідносин; по-четверте, важливістю з'ясування механізмів, технології планування та наукової експертизи латиноамериканської політики неоконсерваторів адміністрації Р. Рейгана; по-п'яте, прагненням дисертанта дати науково обґрунтовану відповідь про уявні та дійсні причини успіхів або невдач латиноамериканської політики Білого дому у країнах регіону у 80-і рр.; по-шосте, можливістю використання історичного досвіду вироблення та реалізації латиноамериканської політики США молодого українською дипломатією як щодо країн Латинської Америки, так і щодо інших країн світу.

Актуальність теми дослідження визначила й наукову проблему дисертації: з'ясування особливостей механізму втілення національних інтересів США у політиці щодо Латинської Америки у 80-і рр.

Вирішення цієї наукової та практичної проблеми обумовлює вибір дисертантом концепції дослідника: найбільш вірогідні шанси на успіх має така зовнішня політика, яка ґрунтується на національних інтересах та наукових засадах вироблення та здійснення її стратегії та тактики.

Виходячи з зазначеної наукової проблематики та концепції, об'єктом дослідження є міжнародні відносини у Західній півкулі у 80-і рр., а предметом – політика республіканської адміністрації Р.Рейгана щодо країн Латинської Америки у цей же період; при цьому на перший план дисертант ставить процеси її вироблення та наукової експертизи.

Таким чином, мета цього дослідження – зробити наукові висновки щодо особливостей процесу розробки та реалізації неоконсерваторами з республіканської адміністрації латиноамериканської політики Сполучених Штатів у 80-і рр.

Для реалізації цієї мети дисертант поставив такі завдання:

1/ дослідити місце, роль та значення американського неоконсерватизму в процесі розробки політики США щодо Латинської Америки у 80-і рр.;

2/ визначити особливості формування основних напрямків латиноамериканської політики Сполучених Штатів в американських центрах неоконсерватизму;

3/ вивчити концептуальні установки латиноамериканської політики адміністрації Р.Рейгана;

4/ з'ясувати основні пріоритети економічної політики США в латиноамериканських країнах у 80-і рр.;

5/ висвітлити проблему латиноамериканського боргу;

6/ проаналізувати "Карібську ініціативу" Р.Рейгана та шляхи її реалізації;

7/ розглянути військовий аспект латиноамериканської політики Білого дому у 80-і рр.;

8/ обґрунтувати висновки аналізу двосторонніх військово-політичних відносин;

9/ віднайти витoki позиції Вашингтону щодо субрегіональних організацій безпеки та "Пакту Ріо" у 80-і рр.;

10/ здійснити критичний огляд рекомендацій експертів США про особливості політичних змін у країнах континенту;

11/ зробити висновки щодо прогнозів демократизації політичних систем країн Латинської Америки;

12/ оцінити прогнози американських експертів щодо можливостей соціалізму в латиноамериканському субрегіоні.

Хронологічні межі дисертаційної роботи охоплюють період від приходу до влади республіканської партії на чолі з Р.Рейганом у 1980 р. до кінця його другого президентства у 1989 р.

Методологічною основою дослідження є закони діалектики та логіки з урахуванням принципу історизму на ґрунті історико-порівняльного та аналітичного методів наукового дослідження.

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що в ній:

1/ вперше у вітчизняній історіографії з нових наукових позицій проведений неупереджений науковий аналіз процесу формування латиноамериканської політики США у 80-і рр.;

2/ вирішена важлива наукова проблема - з'ясування особливостей втілення національних інтересів США в політиці щодо Латинської Америки у період, що досліджується;

3/ обґрунтовані нові ідеї, положення та висновки, які значною мірою збагачують національну історичну науку;

4/ висвітлені роль, місце та значення американського неоконсерватизму в процесі розробки політики США в Латинській Америці у 80-і рр.;

5/ вивчені закономірності, особливості та тенденції економічної експертизи латиноамериканського курсу адміністрації Р.Рейгана;

6/ визначені фактори, що впливають на воєнний аспект латиноамериканської політики США;

7/ досліджені підходи та прогнози неоконсервативних експертів США щодо політичного розвитку країн Латинської Америки;

8/ проведена наукова оцінка еволюції та результативності політики Сполучених Штатів у Латинській Америці у 80-і рр.;

9/ сформульовані конкретні рекомендації для української дипломатії щодо вироблення національної латиноамериканської політики.

Практичне значення дисертації пов'язане з тим, що вона вирішує важливу наукову проблему, а її результати можуть бути використані для подальшого більш глибокого вив-

чення цієї та суміжної проблематики, а також використані практичними співробітниками зовнішньополітичних установ. Матеріали дисертації можуть бути використані при вивченні курсів "Історія міжнародних відносин та зовнішньої політики", "Історія дипломатії", "Історія Латинської Америки", "Зовнішня політика США", "Зовнішня політика країн Латинської Америки" та різноманітних спецкурсів.

Джерела та література. Використані джерела для написання дисертації – українською, російською, англійською та іспанською мовами, різні за своєю політичною направленістю, науковою цінністю, методологією та методами дослідження, висновками та рекомендаціями, дають дисертанту право стверджувати, що наукова проблема, вирішення якої він поставив перед собою за мету, не вирішена ні у вітчизняній, ні, певною мірою, у науковій літературі Росії та США. Але вони дали дисертанту практичний матеріал для аналізу на новій основі.

Дисертант уважно ознайомився з працями та дисертаціями провідних українських спеціалістів з проблем США – Аппатова С.Й., Гончаренка О.М., Зленко В.А., Лузика К.С., Потехіна О.В., Тарасенка В.Я., Хижняка І.А., Хміля І.С., Цветкова Г.М., Цветкова О.Г., Шлепакова А.М. та ін.¹

¹ Аппатов С.Й. Критический анализ американской буржуазной историографии. К., 1984; Гончаренко О.М. Глобальні моделі і футурологічні утопії. К., 1983; Зленко В.А. Профсоюзы в американском обществе /60-70-е гг./. К., 1981; Лузик К.С. Два мира – две национальные политики. К., 1986; Потехин А.В. Дипломатия США в Восточной Европе. К., 1991; Тарасенко В.А. Атомная проблема во внешней политике США /1945-1949 гг./. К., 1958; Хижняк И.А. США: государство, бизнес и культура 60-80-х гг. XX ст. К., 1986; Хміль І.С. Антагонізми у соціально-економічному житті США., К., 1975; Цветков Г.Н. СССР и США: отношения, влияющие на судьбу мира. К., 1988; Цветков А.Г. США: реализм социальной жизни., К., 1990; Шлепаков А.Н. США: природа и проявление внутренних противоречий /80-е годы/. К., 1989 та ін.

Значення їх праць виходить за межі часу їх написання, бо, не дивлячись на зумовлений об'єктивними обставинами ідеологічний детермінізм їх висновків та оцінок, дисертацій та монографій цих авторів започаткували українську національну школу американістики і дали автору цієї дисертації уроки науки та цінний фактичний матеріал з питань механізму творення американської політики, у тому числі і щодо Латинської Америки.

Дисертант уважно вивчив й здобутки української латиноамериканістики. Можна стверджувати, що існує й успішно розвивається наша національна школа латиноамериканістики, започаткована у 60-х рр. На час написання цієї дисертації в Україні були захищені 38 дисертацій з латиноамериканської тематики, з них 4 – докторські, видано понад 20 монографій, книг, брошур, збірників праць, видруковані понад 250 наукових статей, повідомлень, рецензій.

Найбільшу увагу дисертант приділив аналізу праць Галаки С.П., Горіна О.О., Дубини О.К., Кириченка В.П., Лозька М.Й., Матвієнка В.М., Пащука В.В., Скороход Л.И., Стрілка А.А. та ін.^I, що написані на суміжну з дисертантом

^I Галака С.П. Политика США в отношении государств Карибского бассейна /60-80-е гг./. Дисс. ... канд.ист.наук. К., 1987; Горин А.О. Политика США в отношении Аргентины в 70-е гг. Дисс. ... канд.ист.наук. К., 1983; Дубина А.К. Политика США в Центральной Америке и Карибском бассейне в 1977-1988 гг. Дисс. ... канд.ист.наук. К., 1989; Кириченко В.П. Неоколониалистская политика империализма США в странах Латинской Америки и Карибского бассейна в 70-е годы. Дисс. ... доктора ист.наук. К., 1991; Лозьк М.Й. Латинська Америка і США: загострення суперечностей. К., 1966; Матвієнко В.М. Позиция США и стран Латинской Америки в отношении центральноамериканской проблемы в 80-е годы. Дисс. ... канд.ист.наук. К., 1991; Пащук В.В. Викрадення континенту. К., 1992; Скороход Л.И. Политика США в области подготовки национальных кадров для стран Латинской Америки. Дисс. ... канд.ист.наук.К., 1989; Стрелко А.А. Славянское население в странах Латинской Америки. К., 1980 та ін.

тематику. Слід зазначити, що ці наукові розвідки мали і мають неабияке значення для розвитку української латиноамериканістики.

Для написання цієї дисертації автор використав чисельну літературу та офіційні документи США.

У відповідності з дослідницькою метою, що поставлена, необхідно позначити наступні види джерел, які використовувались у роботі:

а/ матеріали експертного характеру¹;

б/ матеріали конгресу США²;

в/ документи виконавчої влади, насамперед офіційні заяви президентів США і осіб з найближчого президентського оточення³;

г/ мемуари деяких відомих політичних діячів, які причетні до експертизи латиноамериканського напрямку зовнішньої політики США.⁴

¹ Center for Strategic and International Studies. Research Council. Foreign Policy Contingencies: the Next Five Years. Georgetown University, 1975; Central America and United States: Working Together for Freedom and Prosperity. Global Economic Action Inst. Wash., 1987; Mandate for Leadership /Ed. by Ch.L.Heatherly. Wash.: Heritage Foundation, 1981 etc.

² Central America, 1981. Report to the Comm. on Foreign Affairs, US HR. Wash., GPO, 1981; Economic Summit. Latin America Debt and the Backer Plan. Hearings before the Comm. on Foreign Relations, US Senate. Wash.: GPO, 1986; United States - Latin American & Caribbean Policy. A Report to the Comm. on Foreign Relations, US Senate. Wash.: GPO, 1983, etc.

³ Carter J. Keeping Fashion: Memoirs of a President.- Toronto-N.Y.-L., 1982; Reagan R. State of the Union. Vital Speeches of the Day.- Southhold, 1982, etc.

⁴ Brzezinski Zbigniew. Power and Principle. N.Y. 1983; Wiarda H. In Search of Policy: the United States and Latin America. Wash.-L., 1986, etc.

Переходячи до аналізу наявної літератури, слід відмітити, що обрана тема не часто входила до кола інтересів російських дослідників. Певну допомогу, однак, автор одержав від тих досліджень, які містять загальні принципи підходу до аналітичного прочитання доробок американських "фабрик думок".¹ Але негативізм та природне невизнання більшості концептуальних побудов "мозкових центрів" неоконсервативної орієнтації відсуває на майбутнє їх розгорнуту суттєву характеристику, яка, безумовно, повинна припускати й оцінку механізму саморозвитку і еволюцію цих центрів.

У цьому зв'язку є необхідність відмітити ту обставину, що міспе експертної служби у процесі прийняття зовнішньополітичних рішень США неодноразово було об'єктом уваги американських авторів. Більшість з них, констатуючи складність та заплутаність цього процесу на різних його стадіях у "відкритих суспільствах" з сталою практикою публічних дискусій з зовнішньополітичних питань, вважають неможливим чітко розмежування між сферами оформлення того чи іншого рішення та його прийняттям /Ф.Грін, Д.Вайтл, Л.Фальковський/². Інші роблять таке розмежування. Так, Дж.Франкел розподілив сили, що приймають участь у процесі прийняття зовнішньополітичних рішень, на дві частини: "центр" /тобто, урядовий апарат/ і периферію /тобто, його

¹ Кобринская И.Я. Мозговые тресты и внешняя политика США. М., 1986; Механизм формирования внешней политики США. М., 1987; Матвеев В.М. Дипломатическая служба США. М., 1987; Егорова Е.В. США в международных кризисах: политико-психологические аспекты принятия решений. М., 1988; Империи финансовых магнатов. М., 1988.

² Greene F. Dynamics of International Relations. Power, Security and Order. N.Y., 1964; Vital D. The Inequality of States. A Study of the Small Power in International Relations. Oxf.Univ.Press, 1967; Falkowski L. Presidents, Secretaries of State and Crisis in US Foreign Relations: A Model and Perspective Analysis. Westview Spec.Studies, 1978.

оточення/¹. Більш складну схему малює К.Детч, яким було виділено 5 стадій "обкатки" зовнішньополітичних рішень у країнах західної демократії.² Що стосується більш конкретно Сполучених Штатів, то політолог А.Джордж вважає можливим говорити про три рівні прийняття рішень зовнішньополітичного характеру: індивідуальний /президент, держсекретар/ "груповий" /групи радників-експертів/ і "організаційний" /мережа агентів, організацій і "мозкових центрів", що працюють за наказами виконавчих установ влади.³

Друга група досліджень, що можна виділити у зв'язку з аналізом літератури, стосується вивчення позицій американського неоконсерватизму у різних його проявах.⁴

Певним недоліком радянської літератури, яка досліджувала феномен неоконсерватизму у різних його проявах, було те, що у ній не досить уваги приділялося питанню про альтернативні теорії і практики неоконсерватизму. Ця політична доктрина уявлялась якимось монолітом, що позбавлений внутрішніх протиріч. Альтернативи неоконсерва-

¹ Frankel J. The Making of Foreign Policy: An Analysis of Decision Making. Oxford University Press, 1963.

² Deutsch K. The Analysis of International Relations. Prentice-Hall Inc., 1978.- P.120-121.

³ George A.L. Presidential Decisionmaking in Foreign Policy: The Effective Use of Information and Advice. Westview Special Studies, 1986.

⁴ Див: Мельвиль А.Ю. Социальная философия современного американского консерватизма. М., 1980; Мелькиль А.Ю. США - сдвиг вправо? Консерватизм в идейно-политической жизни США 80-х годов. М., 1986; Овинников Р.С. Зигзаги внешней политики США. М., 1986; Гаджиов К.С. Эволюция основных течений американской буржуазной идеологии. М., 1982; Современное политическое сознание в США. М., 1980; Кефели Б. Неоконсерватизм и "новые правые". М., 1986; Федосеев А.А. Политическая идеология современного американского империализма. Л., 1983.

тизму, якщо вони й шукались, то передусім ззовні його самого, але не в середині. Часто створювалося враження, що неоконсервативні центри віддають пріоритет протидії будь-яким формам плюралізму думок, ідей, поглядів. Але вже на початку 80-х рр. неоконсерватизм у США, в тому числі зовнішньополітичний, підготував ґрунт для свого майбутнього переходу в іншу якість і процесу визрівання, оформлення альтернативних поглядів відбувались саме в цей хронологічний період, що розглядається нами.

Нарешті, третя група літератури, що має безпосереднє відношення до теми даного дослідження, у більшій мірі присвячена латиноамериканській проблематиці. Крім монографій¹, значну допомогу забезпечили публікації у журналі "Латинская Америка"², а також "Вестник Киевского Университета"³. У них міститься великий фактичний матеріал, що стосується взаємодії тих сил, які впливають на довгострокове планування зовнішньої політики США в Латинській Америці. На жаль, теоретичне усвідомлення багатьох тенденцій політичного розвитку у рамках міжамериканської системи до недавнього часу не передбачало прогностичної функції суспільних і політичних наук. Джерела, якими користувався автор, дозволили

¹ Фучо Х. Латинская Америка: Современные социально-экономические проблемы. М., 1986; Чиркин В., Тихонов А., Рябов С. Формы государства в буржуазных странах Латинской Америке. М., 1982; Щеголев Б., Носов А. Неоглобализм США в Латинской Америке. М., 1983; Внешняя политика стран Латинской Америки. М., 1982, тощо.

² Сударев В.П. Латинская Америка в неоглобалистских планах США //Латинская Америка, 1987, №8; Кулистиков В.М. Нестабильность: расколдованный круг периферийной политики // Латинская Америка, 1987, № 9, тощо.

³ Горин А.О. Основные направления внешнеполитического курса администрации Р.Рейгана в Латинской Америке //Вестник Киевского Университета, 1985, № 21; Пашук В.В. Усиление агрессивности в политике США в отношении Кубы //Знач. видання, 1985, № 21, тощо.

в цьому контексті поставити питання про достатню чіткість відмінностей позицій у політико-адміністративному комплексі США, у тому числі і в межах експертизи консервативного напрямку.

Автор широко використав наукову та політичну літературу латиноамериканських країн. Як і література США вона різниться своїми політичними ідеями та підходами, концепціями, однак в цілому сприяє кращому розумінню стану вивчення дисертантом проблеми.^I

Зміст дисертації.

В першому розділі - "Американський консерватизм у процесі розробки політики США щодо Латинської Америки",

^I Pellicer O. Mexico en Centroamerica: el deficitil ejercicio del poder regional //Centroamerica: Futuro opinion. Mexico, 1988; Pellicer O. Politica hacia Centroamerica e interes nacional de Mexico //Centroamerica: crisis y politica internacional. Mexico, 1982; Flores Olea V. La politica exterior de Mexico perspectivas //Foro internacional, 1987, enero-marzo, V.XXVII, N3(107); Mario Ojeda. Mexico: el surgimiento de una politica exterior activa. Mexico, 1986; Meyer Lorenzo. Mexico-Estados Unidos: las etapas de una relacion dificil //Revista mexicana de politica eyterior, 1984, julio-septiembre, N4; Morales Abazua C. La internacional Socialista en America Latina y el Caribe. Mexico, 1982; Lafer C. Brasil e a crise mundial. Sao Paulo, 1984; Aleixo Brandi J.C. O Brasil e America Central. Brasilas, 1984; Brigagao C. Brasil e America Central: Relaciones politicas e militares //Politica e estrategia, 1985, V.III, N2; Jaguaribe H. A nova republica e a politica externa //Ibid., NI; Selser G. Reagan: El Salvador a las Malvinas. Mexico, 1982; Godio J. America Latina: experiencia sandinista y revolucion continental //Nueva sociedad. San Jose, 1979, N45; Roviro J. Costa Rica en los anos '80. San Jose, 1988; Rama G.W. La democracia en Uruguay. Buenos Aires, 1987; Rojas Aravena F., Solis Rivera L.G. Subditos o aliados?: La politica exterior de Estados Unidos y Centroamerica. San Jose, 1988, etc.

аналізуються особливості вироблення латиноамериканської політики Сполучених Штатів в американських центрах неоконсерватизму та концептуальні установки латиноамериканської політики адміністрації Р. Рейгана.

На зламі 70-80-х рр. у політико-академічному комплексі США оформилися декілька варіантів здійснення зовнішньополітичного курсу щодо країн Латинської Америки.

Так званий ліберальний, або "ліберально-інтервенціоністський" підхід, використовуючи термінологію американських політологів, сформувався у другій половині 70-х рр. Група діячів східного істеблішменту, що складалась в основному з помірковано-ліберального крила демократичної партії, сформувала кістяк тристоронньої комісії /ТК/, яка була створена у 1973 р. С. Ліновиц, С. Венс, В. Вейкі, Р. Пас-тор, Р. Уайт та інші експерти висловлювались проти розгля-дання подій у цьому регіоні крізь призму радянсько-амери-канського протистояння /певним винятком був З. Бжезінський, що займав найбільш праві позиції/. Один з ідеологів ТК С. Венс, займаючи посаду держсекретаря, сприяв у період адміністрації Дж. Картера запровадженню у практику міжнарод-них відносин політики прав людини, яка планувалася як засіб, спрямований на лібералізацію правих диктатур у Латинській Америці. Перед "тресторонниками" постала "класична" ділем-ма американських лібералів, що виявилася у необхідності стимулювання реформ у сусідніх країнах і одночасно стриму-вати революційні сили. Перемога революції у Нікарагуа та відверте загострення взаємин із сандіністським урядом пока-зали, що це завдання не було вирішено. Не дала належних результатів і політика прав людини у латиноамериканському контексті, оскільки диктаторські режими так і не зрозуміли необхідність політичних реформ, а більшість з так званих центристських сил зрештою проявили тенденцію до полівіння.

Дані обставини, так само як і суперечності у команді Дж. Картера, сприяли приходу до влади у 1980 р. "нових пра-вих". Їх організаційне оформлення почалося після поразки США у в'єтнамській війні. У 1976 р. було створено Комітет з існуючої загрози, а незабаром до консерваторів приєдна-

лися такі провідні спеціалісти, як Г.Кіссінджер, Н.Подго-
рець або Дж.Кіркпатрік, чий перехід з демократичної партії
у республіканську дуже показовий. Аналітичну підтримку
"новим правим" здійснювали АПІ, "Фонд спадщини", ЦСМД
Джорджтаунського університету, Гудзонівський інститут та
інші "фабрики думок".

Уявляється можливим виділити в узагальненому виді
слідуючи концептуальні риси зовнішньополітичного неокон-
серватизму США кінця 70-х – початку 80-х рр.:

- неспокій з приводу невпевненості американської
нації у власних силах;
- сприяння налагодженню внутрішнього консенсусу щодо
найвизначніших зовнішньополітичних ініціатив;
- схильність до традиційного патріотизму і імперати-
вів національної оборони;
- примат концепції національних інтересів США над
усіма іншими;
- прагматизм у визначенні поточних зовнішньополітич-
них завдань та методів їх досягнення.

Однак, вже на початку 80-х рр. почалася протидія
жорсткому конфронтаційному курсу з боку так званих нео-
реалістів /Г.Віарда, Р.Файнберг, Т.Фарер, У.Ліпман,
Х.Моргентау, Дж.Кеннан, Е.Янг, А.Лоуенталь, Р.Лейкен/.
Більшість з них мають стійкі контакти з ліберальними нау-
ково-аналітичними центрами, але діяльність проф. Г.Віарди
показує, що позиції неореалістів поступово зміцнювались і
серед консервативного товариства. У повідомленні робочої
групи по Карібському басейну Атлантичної ради /1983 р./
вже ставиться під сумнів необхідність зосередження всіх
зусиль на конфронтації з лівими силами у Латинській Амери-
ці. У політичний лексикон неореалістів увійшов термін
"політика аккомодациї" до революційних сил, яка була вису-
нута десятиріччя тому ТК. Її конкретним утіленням стали
рекомендації подавати підтримку християнським демократам
у Сальвадорі і поміркованій опозиції у Нікарагуа. Створен-
ня у подальшому у 1983 р. Національної двопартійної комі-
сії по Центральній Америці під керівництвом Г.Кіссінджера

стало спробою одержати консенсус у здійсненні латиноамериканського курсу.

Другий розділ дисертації - "Економічна експертиза латиноамериканського курсу республіканської адміністрації", присвячено основним пріоритетам економічної політики США у латиноамериканських країнах, проблемі латиноамериканського боргу та аналізу виробки й шляхів реалізації "Карібської ініціативи" Р. Рейгана.

З чисто наукового погляду, неоконсерватизм республіканської адміністрації Р. Рейгана в економічній політиці мало чим відрізнявся від економічної політики демократів у Латинській Америці, бо мета її залишилась незмінною: захист національних американських інтересів - інтересів американських бізнесменів та фінансистів; особливістю рейганівської адміністрації було прагнення значно розширити свій вплив у регіоні. Найбільш чітко основні пріоритети економічної політики - розширення ролі в регіоні транснаціональних банків, збільшення притоку приватних інвестицій, зменшення урядового протекціонізму, реалізація "Карібської ініціативи", збільшення економічної допомоги з боку США - проявились на прикладі рекомендацій неоконсерваторів щодо політики Сполучених Штатів у Бразилії, Мексиці та Венесуелі.

І "План Бейкера" і "Карібська ініціатива" виникли як прагнення Сполучених Штатів вирішити гострі проблеми Латинської Америки за рахунок максимальних зусиль самих латиноамериканців та розширення фінансової допомоги Західної Європи та Японії і мінімальних зусиль самих США. "План Бейкера", враховуючи реальності Латинської Америки, в цілому захищав американські інтереси і не вирішував боргову проблему як таку, що має бути вирішена у комплексі відносин США - Латинська Америка. Проте цей план сприяв різкому зниженню гостроти проблеми і надавав можливість латиноамериканським країнам задля фінансового маневру.

"Карібська ініціатива" була важливою акцією уряду США у межах нової латиноамериканської політики. Практичний аналіз реалізації цієї ініціативи за 80-і рр. свідчить, що

її мета залишилась далекою від втілення; однак Сполученим Штатам все ж вдалось значно зміцнити свої позиції у Карибському басейні.

Незважаючи на те, що національні інтереси країн континенту об'єктивно зводяться до ліквідації усіх видів залежності від США, розірвати економічні відносини з Сполученими Штатами абсолютно нереально, навіть за активних пошуків альтернативних партнерів і ринків поза Західною півкулею.

У третьому розділі - "Воєнний аспект латиноамериканської політики Білого Дому: оцінка та рекомендації науково-аналітичних центрів", йдеться про двосторонні воєнно-політичні взаємини між США і країнами Латинської Америки, а також про позицію США щодо субрегіональних організацій безпеки.

Виходячи з тези загрози американським інтересам у Латинській Америці з боку СРСР, Сполучені Штати заявили про свою особливу зацікавленість становищем у Центральній та Південній Америці і Карибському басейні, оголосивши весь континент сферою впливу виключно США. Воєнна політика США у Латинській Америці мала на меті утримання, а то й зміцнення воєнно-стратегічних інтересів у Західній півкулі на основі традиційних для них методів: воєнна допомога, постачання озброєнь, навчання персоналу, спільні навчання та маневри, тощо.

Сполучені Штати намагались за всяку ціну створити нові та відтворити старі системи "колективної безпеки" для гарантування своїх воєнних інтересів у Центральній Америці та Карибському басейні. Задля цього вони удавались до військових дій. Воєнні акції США на Гренаді, у Панамі, їх позиція відносно Фолькландського /Мальвінського/ конфлікту засвідчили про відродження традиційної політики "великого кийка", ігноруючи міжнародне право і спираючись на норми права, які впливають з міжамериканської системи. Така політика у 80-і рр. засуджувалась як латиноамериканським, так і світовим співтовариством.

Враховуючи подібні риси американської політики, латиноамериканські країни, починаючи з 1965 р., намагались придати субрегіональним системам безпеки, в першу чергу "Пакту Ріо", такі функції, які б гарантували їх від акцій, подібних до Домініканської Республіки, Гренади, чи у Панамі, розглядаючи, на відміну від Білого дому, скоріше можливість американської агресії, ніж позаамериканської. З свого боку США намагались перетворити "Пакт Ріо" в основне знаряддя боротьби з "комуністичною загрозою". Вони нервово реагували на розширення воєнного співробітництва латиноамериканських країн з країнами Західної та Східної Європи, а також з країнами Азії та Африки.

Автор приходить до висновку, що збільшення ролі та впливу, у тому числі і у воєнній сфері, найбільших латиноамериканських країн, а не воєнна політика Сполучених Штатів, були головним чинником розв'язання центральноамериканської проблеми та проблем боротьби з наркобізнесом.

У четвертому розділі - "Політичний розвиток країн Латинської Америки у прогнозах та рекомендаціях неконсерваторів", аналізуються концепції і прогнози неконсерваторів США щодо політичного устрою латиноамериканських країн.

Автор вважає, що увага дослідників-експертів США щодо політичних змін у Латинській Америці зосереджувалась на:

- особливостях вироблення внутрішнього курсу урядами;
- вивченні таких політичних змін, які б піддавались зовнішньому впливу США;
- визначенні політичних сил, які формально стоять поза політикою, але могли б стати союзниками США;
- пошуках елітних угруповань у латиноамериканських країнах, що виступають з проамериканських позицій;
- засобах уникнення небажаних антиамериканських змін;
- характеристиках та оцінках державних та воєнних переворотів;
- аналізі правоцентристських сил, що виступають "гарантом демократії" у Латинській Америці.

Неоконсервативні експерти в цілому виступали за зміни у Латинській Америці, але такі, що не зачіпають американські національні інтереси. Їх основні висновки полягали в тому, що:

- авторитарні тенденції є головним чинником у розвитку латиноамериканських суспільств;
- латиноамериканці загалом не бажають демократії, бо не мають історичного досвіду демократичного розвитку та традицій;
- Латинська Америка є відсталим і нерозвинутим регіоном, якому слід прививати західні інститути демократії;
- перехід від диктаторських режимів до представницьких демократій має сенс лише тоді, коли не порушуються американські національні інтереси;
- суперечності між конгресом та адміністрацією з різних проблем латиноамериканської політики не є протиріччям щодо американських національних інтересів у регіоні;
- різниця у поглядах між лібералами і консерваторами щодо практичних дій адміністрації у Латинській Америці є дещо умовною, штучною, бо в цілому ті й інші займають "патріотичну позицію".

Таким чином демократизація політичних систем у латиноамериканських країнах розглядалася неоконсерваторами у контексті збереження американських інтересів і під контролем США, в руслі зміцнення західних цінностей та демократії.

Експерти неоконсервативного толку перебільшували вплив соціалізму у Латинській Америці, використовуючи його як пропаганду у боротьбі проти впливу СРСР та Куби у регіоні. Не визнаючи соціалізм як об'єктивне латиноамериканське явище, вважаючи його "чужим" для латиноамериканців, занесеним "ззовні", неоконсерватори вважали за доцільне вести боротьбу з ним усіма доступними засобами.

Висновки. В результаті проведеного дослідження автор прийшов до ряду висновків, основні з яких виносяться на захист:

1. Неоконсерватизм, як ідеологічна концепція, увібравши в себе принципи панамериканізму та ліберальні ідеї, сприяв виробленню та втіленню дієвої латиноамериканської політики, в основі якої були американські національні інтереси.

2. До вироблення основних напрямків латиноамериканської політики республіканців залучались кращі наукові сили та авторитетні дослідницькі центри не тільки США, але й Західної Європи.

3. Концептуальні установки латиноамериканської політики адміністрації Р. Рейгана, вироблені центрами неоконсерватизму, базувались на ідеях месіанської ролі США та мали на меті збереження американських інтересів будь-якими засобами на основі принципу - "що добре для США, то добре і для Латинської Америки".

4. Основні пріоритети економічної політики Сполучених Штатів у регіоні базувались на реалізації мети - забезпечення створення найсприятливіших умов для функціонування американського капіталу та бізнесу.

5. Сполучені Штати не допустили перетворення боргової проблеми у камінь спотикання американо-латиноамериканських інтересів, а країни регіону привчилися діяти в умовах існування і навіть постійного збільшення боргу.

6. "Карібська ініціатива", яка була не стільки економічною, скільки політичною акцією США, сприяла тому, що інтереси США у Карібському басейні змінилися, виключивши Кубу як гіпотетичний приклад розвитку для країн регіону.

7. Военний аспект латиноамериканської політики США включав в себе реалізацію трьох завдань: вживання воєнної сили для захисту інтересів Сполучених Штатів, збереження та зміцнення латиноамериканської та регіональних систем оборони, допомога США урядам країн регіону у боротьбі з повстанськими антиурядовими силами, і вписувався у загальні неоконсервативні концепції.

8. Сполучені Штати сприяли еволюції політичних режимів у регіоні - воєнних і диктаторських, режимів представницької демократії, та демократизації латиноамериканських

суспільств остільки, оскільки це відповідало американським інтересам і сприяло збільшенню їх впливу в регіоні.

9. Американські експерти та представники адміністрації свідомо перебільшували роль, місце і значення соціалізму як протидії інтересам США в регіоні, бо антикомуністична пропаганда сприяла зростанню впливу Сполучених Штатів у Латинській Америці.

10. Аналізуючи істотні розбіжності у поглядах неоконсервативної та ліберальної течій в американському політико-академічному комплексі, автор констатує, що вони спільні в намаганні закласти у підвалини своїх концепцій єдину мету - захист національних інтересів США.

Апробація роботи. Дисертація обговорювалась на кафедрі нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка. Основні ідеї та висновки автора викладалися на міжнародній науковій конференції "Сандинистская народная революция: опыт, проблемы, перспективы" /Институт Латинской Америки АН СРСР, Москва, червень 1989 р./, та на міжнародній науковій конференції "Проблеми становлення и развития политических систем стран Азии, Африки и Латинской Америки /Університет дружби народів, Москва, лютий 1990 р./ та у 6-ти публікаціях дисертанта:

1. Франция - Никарагуа: эволюция политики признания // Сандинистская революция: опыт, проблемы, перспективы. М., 1989.- С.90-92.
2. Контадора: трудные дороги к миру //Проблемы урегулирования региональных конфликтов в Азии, Африка и Латинской Америке. К., 1990.- С.109-127.
3. США и перемены в политической системе Никарагуа // Генезис развития общественных систем в странах Азии, Африки и Латинской Америки. М., 1992.- С.86-93.
4. "Російська" політика Вашингтону //Клич, 1993, №4.- 0,3 д.а.
5. Економічні напрямки політики адміністрації Р.Рейгана щодо Латинської Америки //Питання нової та новітньої історії. К., 1993.- 0,5 д.а.
6. Концептуальні установки політики Дж.Картера в Латинській Америці //Часопис міжнародних відносин, 1993, №2.-0,3 д.а.

Зам. 239 Формат 60x84/16. Обл.-вид.арк. 1,16

Підписано до друку 29.09.1993 р. Тираж 100.

Поліграфічна дільниця ІТФ ім. М.М.Боголюбова АН України

116019211

AB 28.328

AB 28.328